

ДИДАКТИЧНИЙ ЛЕКСИКОН. ФІШБОУН

О. О. Румянцева-Лактіна, методист Центру методичної та аналітичної роботи
КВНЗ «Харківська академія неперервної освіти», учитель української мови та літератури вищої категорії

Чи потрібно учневі вміти систематизувати й структурувати здобуту інформацію, виокремлювати в ній головне й другорядне, давати власні оцінки й здійснювати доречні коментарі? Ці питання мають однозначну відповідь — так, але не завжди шляхи вирішення цих питань на уроці так само однозначні й результативні.

Хоча сьогодні й маємо прописані науковцями численні теоретичні положення щодо формування аналітичного й критичного мислення учнів, цей процес надто складний і не миттєвий. Насамперед він потребує інтелектуальних зусиль самого вчителя, тобто його знань про складні механізми входження, оброблення й перероблення інформації в людській свідомості, і, звичайно, розуміння того, що, попри всі наукові приписи (цілком віртуальні!) щодо усвідомленого й особистісно орієнтованого навчання, де наш учень усе знає, уміє й може, роль учителя аж ніяк не зменшується, а збільшується. Саме вчитель активує мисленнєву діяльність учнів, застосовуючи відповідні методики й технології, пропонуючи незвичні форми роботи з матеріалом, спонукаючи учнів до інтелектуальної й творчої співпраці, успішної навчальної комунікації в межах того чи того шкільного предмета.

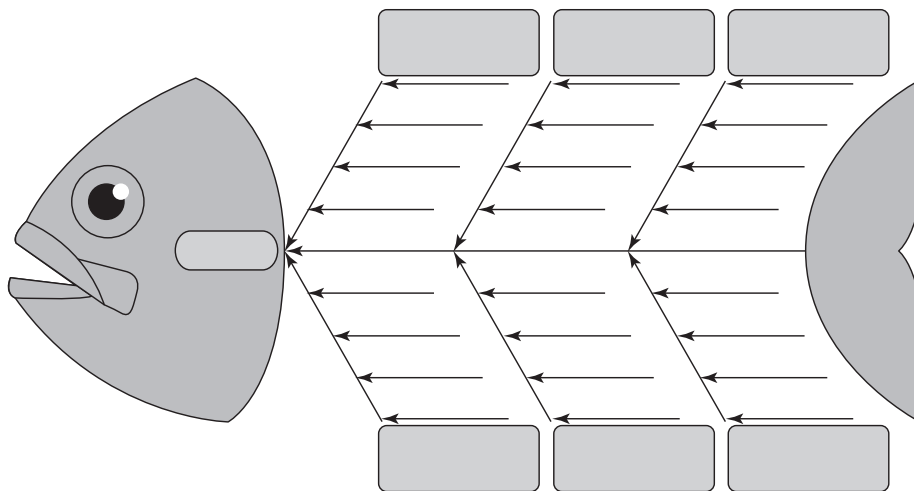
Одним із дидактичних засобів, що реально діють і сприяють виробленню вмінь аналітично-критичної рефлексії учнів, є прийом «Фішбоун» (риб'яча кістка або риб'ячий скелет). Спробуймо розібратися в його дидактичних особливостях.

Автор прийому «Fishbone» — професор Кауро Ішикава, тому часто його називають діаграмою Ішикави.

Суть прийому «Фішбоун» полягає в постановці проблеми, яку вивчають на уроці, у визначенні її аспектів і знаходженні аргументів та фактів на підтвердження наявної точки зору на цю проблему.

Фішбоун — це візуалізована графічна схема у вигляді рибацького скелета, кожний сегмент якого має дидактичні функції:

- *голова* — тема або проблемне питання, що підлягають аналізу;
- *верхні кістки* — розташовані праворуч у вертикальній формі схеми або під кутом 45 градусів зверху в горизонтальній; на них фіксуються основні поняття теми, причини, які призвели до проблеми;
- *нижні кісточки* — факти, що підтверджують наявність сформульованих причин або суть поняття, зображених на схемі;
- *хвіст* — відповідь на поставлене запитання або висновки, узагальнення.

■ Фішбоун

Цей рисунок стає полем, на якому учні коротко фіксують ключові слова або тези, що відбивають суть міркування чи судження. Сполучною ланкою виступає основна кістка або хребет риби.

Прийом «Фішбоун» передбачає ранжування понять, тому найбільш важливі з них для розв'язання основної проблеми розташовані ближче до голови.

Схема «Фішбоун» дозволяє наочно продемонструвати та визначити в процесі аналізу причини конкретних подій, явищ, проблем і здійснити відповідні висновки або систематизувати результати обговорення. Усі записи мають бути короткими, точними, лаконічними й відображати лише суть понять.

Переваги прийому «Фішбоун»

1. Ефективна організація роботи учнів у парах або групах.
2. Створення інноваційного розвивального освітнього середовища.
3. Розвиток критичного мислення школярів.
4. Візуалізація взаємозв'язків між причинами та наслідками.
5. Набуття вмінь визначати чинники за ступенем їх значущості (ранжувати аспекти проблеми).
6. Формування вмінь знаходити рішення з будь-якої складної ситуації, генерування нових ідей.

Зміст прийому «Фішбоун» — встановлення причиново-наслідкових взаємозв'язків між об'єктом аналізу й факторами, що впливають на нього, вчинення обґрунтованого вибору. Додатково метод дозволяє розвивати навички роботи з інформацією і вміння ставити й розв'язувати проблеми.

Схема «Фішбоун» може бути складена заздалегідь. Із застосуванням технічних засобів її можна зробити в кольорі. За їх відсутності використовують звичайний ватман або щоденний інструмент учителя — кольорову крейду. Залежно від вікової категорії учнів, бажання й фантазії вчителя схема може мати горизонтальний або вертикальний вигляд. Суть прийому «Фішбоун» форма схеми не змінює, тому вона не має особливого значення. Для молодшого шкільного віку більш підійде природна форма риби — горизонтальна. Коли її заповнення буде завершено, разом з учнями можна зобразити фігуру вздовж скелета й загадати бажання, щоб золота рибка й надалі допомагала вирішити будь-яку життєву проблему.

«Фішбоун» як складна форма роботи вимагає набуття певного досвіду, тому спочатку бажано застосовувати цей прийом як домашнє завдання чи як роботу в парі (групі). Учителю, даючи школярам «Фішбоун» як домашнє завдання, має запропонувати мінімум доступних джерел для успішного виконання (номери параграфів (сторінки, абзаци), статті з Вікіпедії, пункти плану, сторінки словника або енциклопедії тощо)

Ця методика ефективна для вдосконалення вмінь учнів аналізувати художні твори, набуття ними літературної компетентності.

Прийом «Фішбоун» може бути використаний як окремий методичний прийом для аналізу будь-якої ситуації (художнього тексту) або стати стратегією цілого уроку. Найефективніше її використовувати під час уроку узагальнення й систематизації знань, коли матеріал з теми вже пройдено і необхідно систематизувати всі вивчені поняття, що передбачає розкриття й засвоєння зв'язків і відносин між елементами вищезазначеної схеми.

Так, учням пропонують інформацію (текст, відеофільм) проблемного змісту і схему «Фішбоун» для систематизації цього матеріалу. Роботу щодо заповнення схеми можна проводити в групі чи індивідуально.

Форми роботи на уроці зі схемою «Фішбоун»

Індивідуальна робота або робота в парах (учні працюють над розв'язанням однієї проблеми протягом певного часу, потім результати обговорюють й укладають загальну графічну схему на дошці). Робота в групах (учні об'єднуються в групи, кожна група працює над розв'язанням конкретної проблеми, заповнює схему «Фішбоун» і презентує результати своєї роботи).

Важливим етапом застосування технології Фішбоун є презентація отриманих результатів заповнення. Схема повинна підтвердити комплексний характер проблеми з урахуванням усіх причиново-наслідкових зв'язків.

Іноді, заповнюючи схему, учні натрапляють на ситуацію, коли причин обговорюваної проблеми більше, ніж аргументів, які підтверджують її наявність. Це виникає внаслідок того, що припущень і в житті завжди більше, ніж фактів, які їх

підтверджують. А тому деякі нижні кісточки можуть так і залишитися незаповненими.

Під час перебігу уроку вчитель самостійно визначає дії — пропонує або далі досліджувати проблему, або спробувати визначити її рішення. Оволодівши технологією «Фішбоун», учитель може з успіхом її застосовувати, плануючи будь-який урок. Найбільш продуктивною ця схема є в роботі з літературним твором.

За допомогою схеми «Фішбоун» можна знайти рішення будь-якої складної ситуації, при цьому виникають щоразу нові ідеї. Ефективним також буде її застосування під час мозкового штурму.

ПРИКЛАД ВИКОРИСТАННЯ ТЕХНОЛОГІЇ «ФІШБОУН» НА УРОЦІ ЛІТЕРАТУРИ

**ТЕМА. Проблема кохання в романі
Ліни Костенко «Маруся Чурай»**

Учні отримали завдання визначити такі аспекти: у чому духовна розбіжність героїв (саме це й зумовлює проблемність цього кохання); причина внутрішнього конфлікту між героями, а за

тим і розриву); наслідки цього конфлікту — події, вчинки, відчуття героїв; висновок.

Заповнення схеми:

1. Голова. Проблема кохання Марусі Чурай та Грицька Бобренка. «Моя любов чолом сягала неба, а Гриць ходив ногами по землі»
2. Верхні кістки. Любов Грицька до матеріальних благ, слабкодухість, нецілісність його натури.
3. Нижні кістки. Грицькова зрада, утрата сподівань Марусі, смерть парубка духовна й фізична.
4. Хвіст. Відступництво від почуттів спотворює людину, знищує її як особистість, призводить до трагедії.

ІНТЕРНЕТ-ДЖЕРЕЛА

1. <https://vseosvita.ua/library/majster-klas-vikoristanna-tehnologij-rozvitku-kritichnogo-mislennja-na-integrovanomu-uroci-z-pri>
2. <http://test.teacherjournal.in.ua/index.php/shkilni-predmeti/mladshaya-shkola/3407-priyom-fishboun-yak-vyznachty-chastyny-movy>

КОМПЛЕКТ СУЧАСНИХ ПЛАКАТІВ ДО НОВОГО НАВЧАЛЬНОГО РОКУ!

Сучасні інформативні плакати створені для оформлення кабінетів, учительської, інформаційних шкільних кутків, а також як наочний матеріал під час проведення занять з різних навчальних дисциплін і виховних заходів. Комплект містить три плакати, кожен із яких освітлює окрему, важливу для кожного громадянина України, тему:

«**Україна, якою я пишаюся!**» Плат містить інфографіку, що висвітлює видатні досягнення українського народу, широко відомі в усьому світі!

«**Європейські цінності!**» Плат створений з метою навчання, ознайомлення і формування в учнів основних європейських цінностей.

«**Можливості – обмежені, таланти – безмежні!**» Досягнення людей з особливими потребами, висвітлені на плакаті, мають за мету сформувати в учнів толерантне ставлення до оточуючих з обмеженими фізичними чи психологічними можливостями.

Код: 20K226

Ціна 140,00

укр. мова, формат А1

ЗАМОВЛЯЙТЕ КОМПЛЕКТ З ТРЬОХ ПЛАКАТІВ ЗА НАЙВИГІДНІШОЮ ЦІНОЮ!

Замовлення можна зробити:
за телефоном:
0-800-505-212;

на сайті:
<http://book.osnova.com.ua>

Вартість поштової доставки Укрпоштою — 28,90 грн.
Тарифи інших перевізників дізнавайтесь додатково.

ОСНОВА